

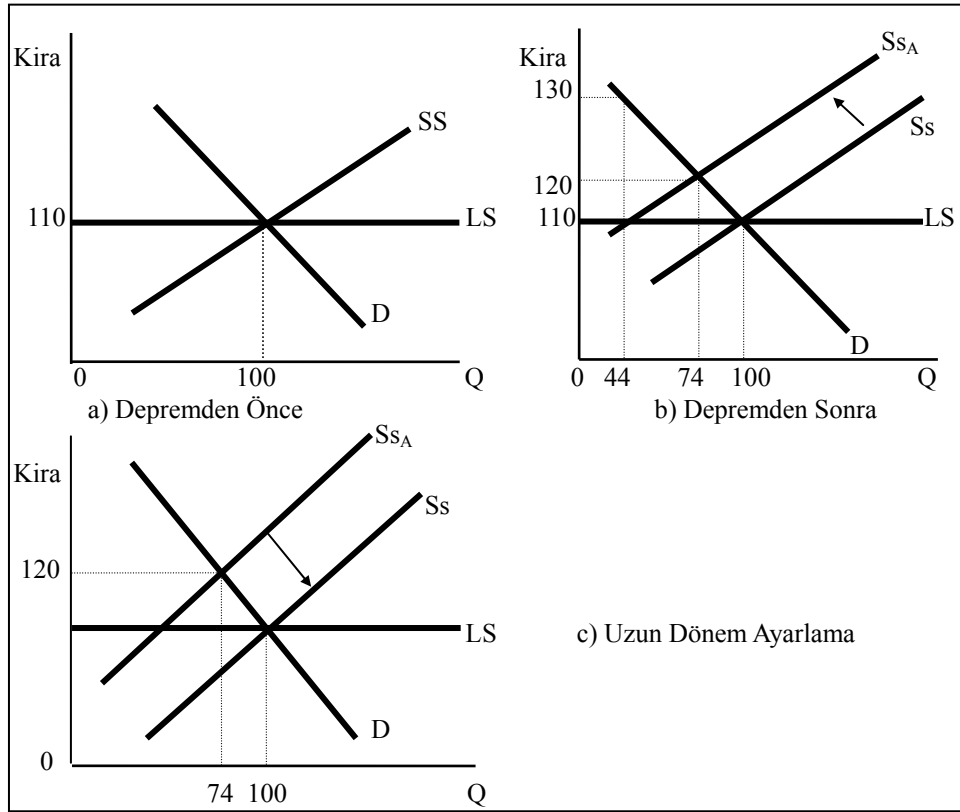
PİYASALARIN ÇALIŞMASI	2
1. KONUT PİYASALARI VE KIRA TAVANLARI	2
1.1. DÜZENLENMİŞ KONUT PİYASASI	3
2. EMEK PİYASASI VE ASGARI ÜCRET DÜZENLEMESİ	4
2.1. ASGARI ÜCRET	5
3. VERGİLER	6
3.1. VERGİNİN PAYLAŞILMASI VE ARZ ESNEKLİĞİ	6
3.2. VERGİNİN PAYLAŞILMASI VE TALEP ESNEKLİĞİ	7
4. YASAK MALLAR PİYASASI	8
5. ÇİFTÇİ HASILATININ STABİLİZE EDİLMESİ	9
5.1. TABAN FİYAT VE KİTLİK SORUNU	12
6. İTHALAT TARİFELERİ	13
İTHALAT C	13
ŞEKİL 13. İTHALAT VE TARİFELER	13

PİYASALARIN ÇALIŞMASI

Uygulamada arz–talep teorisi nasıl işlemektedir? Esneklik kavramı geçerli midir? Bu sorular çeşitli piyasalardan hareketle yanıtlanmaya çalışılacaktır.

1. Konut Piyasaları ve Kira Tavanları

Şekil 1'de örnek olarak Erzincan konut piyasası verilmektedir.

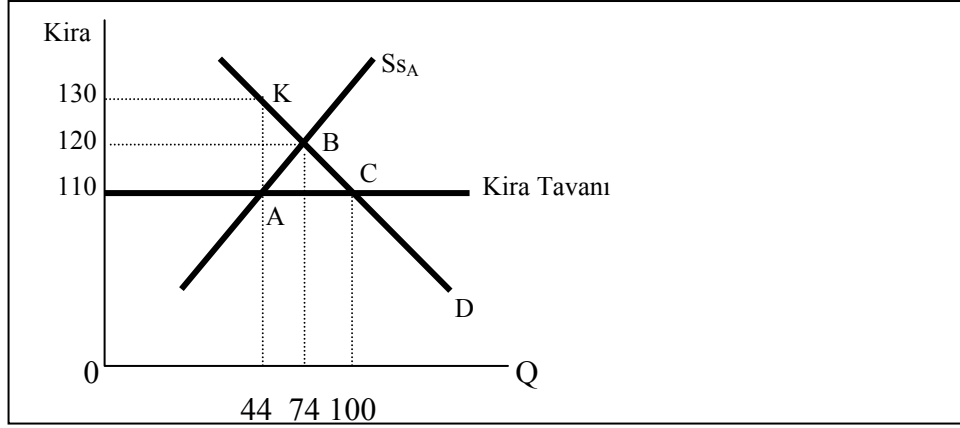
Şekil 1. 1990 Yılında Erzincan Konut Piyasası

SS , fiyata (kira) bağlı olarak arz edilen konuttur. Konut sayısı sabittir. SS uzun dönem arz eğrisidir. Yeni konutlar ilave edilmekte, eskiyenler ıskartaya çıkartılmaktadır. Gerçekte yatay değildir. Burada öyle kabul

edilmiştir. Deprem sonrası arz azalmış ve kiralar yükselmiştir. Şimdi bu piyasaya müdahale olsun.

1.1. Düzenlenmiş Konut Piyasası

Kiraya tavan uygulansın (Şekil 2). Bu durumda arz A , talep C kaddır. K fiyatı ödemeye hazır kişiler vardır.

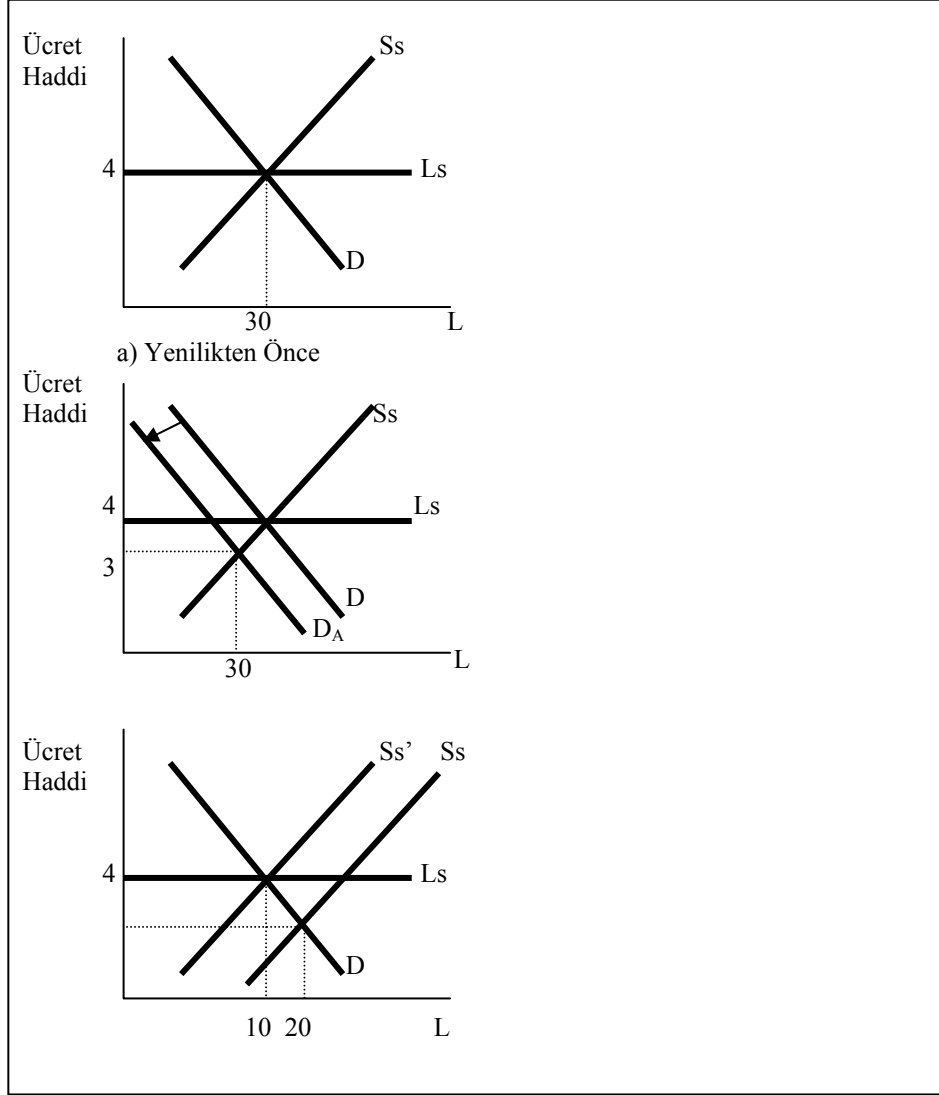
Şekil 2. Kiraya Tavanı

Kiraya tavanı uygulaması sonucu, araştırma faaliyeti ve karaborsa olayı gerçekleşmektedir. Çünkü talep, arzdan büyüktür.

Araştırma faaliyeti, uygun konut bulmak içindir. Gerçekte arz ve talep ($D=S$) eşit olsa bile araştırma faaliyeti vardır. Fakat kiraya tavanı uygulaması sonrası daha çok olacaktır.

Burada zamanın fırsat maliyeti önemlidir. Zamanın varsa araştırıcaksın. Yoksa, karaborsa fiyatı kabul etmek durumundadır. Düşük gelir sahibi, uygun konut bulmak için büyük zaman harcar. Pratikte alıcı ve satıcı kira sözleşmesinde tavana uymakla birlikte, daha yüksek kirada anlaşılırlar.

2. Emek Piyasası ve Asgari Ücret Düzenlemesi

Şekil 3. Niteliksiz Emek Piyasası

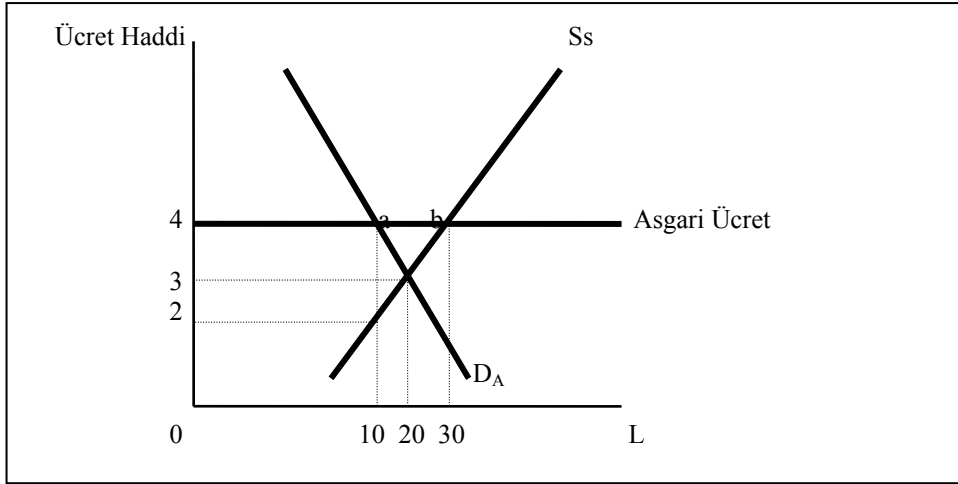
Şekil 3'den hareketle emek piyasası incelenmektedir. Şekillerde S_s , işçi sayısı veri iken ücret haddi değişmesi karşısında emek arzını, L_s arz edilen emek miktarı ve ücret haddi ilişkisini göstermektedir. L_s' de işçiler,

yeni yetenekler ve yeni iş çeşitleri için yeterli zamana sahip olmaktadır. Basitlik için L_s yatay varsayılmaktadır.

Şimdi emek tasarruf eden teknoloji öncesi ve sonrası gelişmeleri görelim. **Şekil 3a'da**, emek piyasasında teknolojik yenilik öncesi denge görülmektedir. Emek tasarruf edici yeni teknoloji geliştirilsin. Emek talebi düşer, D_A , D_A' 'ya kaymaktadır. Talep düşüşü özellikle kalifiye olmayan emek için geçerlidir (**Şekil 3b**). Ücret oranının düşmesi sonucu, arz azalmaktadır. Terk edenler, yeni alanlara gitmektedirler (**Şekil 3c**).

2.1. Asgari Ücret

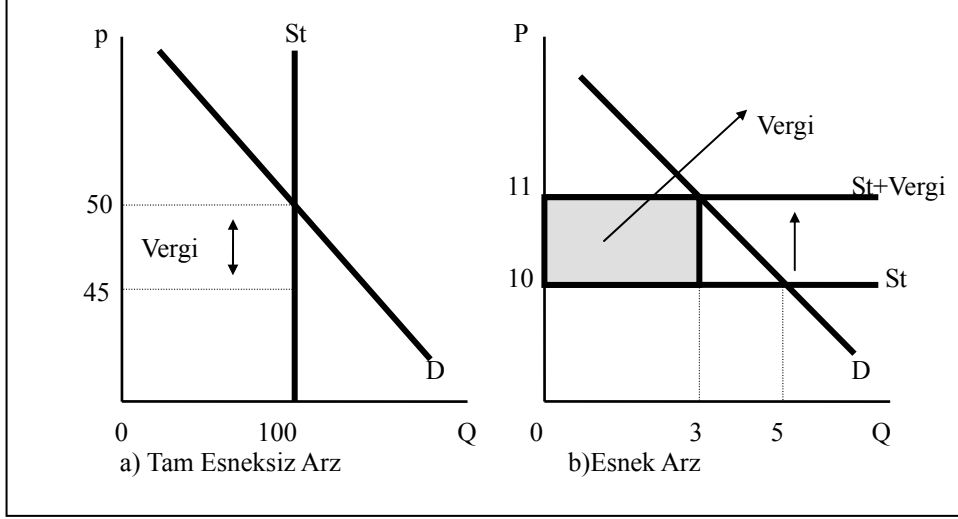
Asgari ücret yasası, belirlenmiş ücret haddi altında emek alışverişinin yasalarla yasaklanmasıdır. (**Şekil 4**)

Şekil 4. Asgari Ücret ve İşsizlik

Asgari ücret öncesi ücret haddi 3, istihdam 20 dir. Asgari ücret 4 olsun. Bu durumda istihdam 10, arz 30 dur. Sonuç 20 birimlik işsizliktir. Sadece 10 birim emek talebi vardır. Halbuki 2 birimlik ücrete çalışmaya razı olanlar vardır. Bu durumda iş araştırması devreye girer. Yani mevcut ücret düzeyinde iş olanaklarının araştırılması söz konusudur.

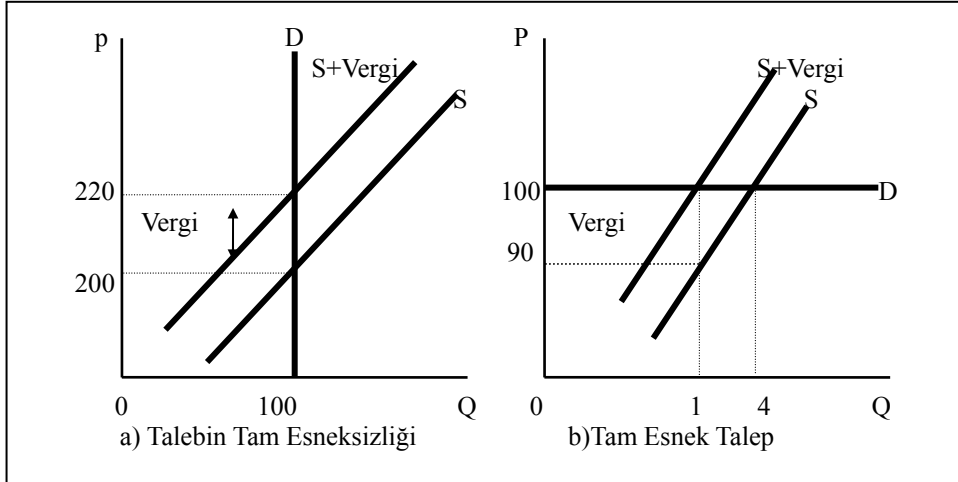
Şekil 4'de işsizlik ancak emek talep eğrisi, emek arz eğrisini b 'de keserse gerçekleşmemektedir. b 'de *asgari ücret = düzenlenmiş emek piyasasındaki ücrettir* veya emek arz eğrisi a 'da talep eğrisini keserse işsizlik

Şekil 6. Satış Vergisi ve Arz Esnekliği

3.2. Verginin Paylaşılması ve Talep Esnekliği

Şekil 7'de talep esnekliklerine bağlı olarak verginin paylaşılması görülmektedir.

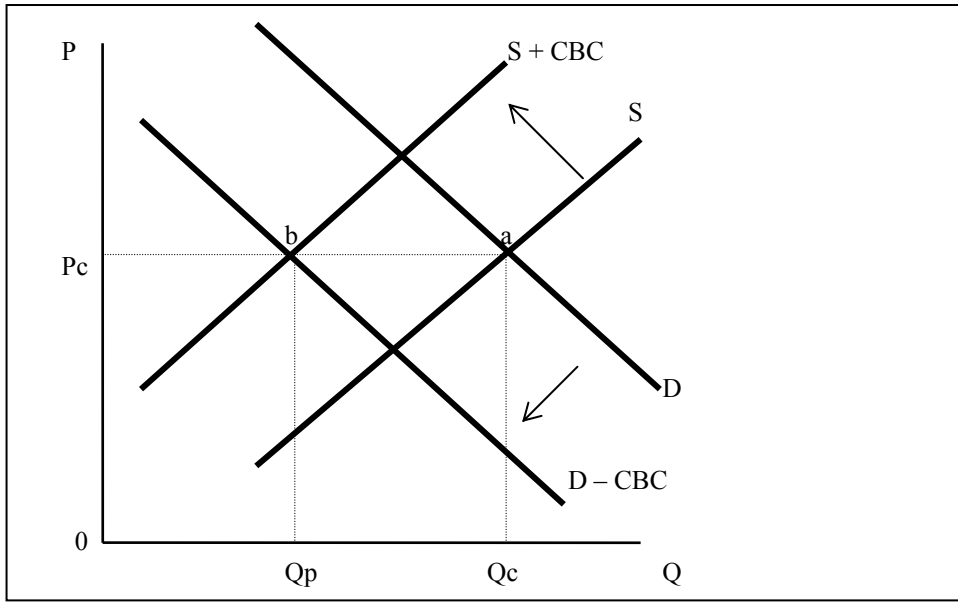

Şekil 7. Satış Vergisi ve Talep Esnekliği

Şekil 7a'da talebin tam esneksiz olduğu durum görülmektedir. Tam esneksizlik durumunda, vergiyi alıcı ödemektedir. Vergi fiyata eklenmekte ve satın alınan miktar değişmemektedir. Tam esnek talep durumunda satış azalmaktadır. Vergiyi arz edenler ödemektedir.

4. Yasak Mallar Piyasası

İlaç sektöründe olduğu gibi bazı malların satışı yasaktır. (**Şekil 8**)

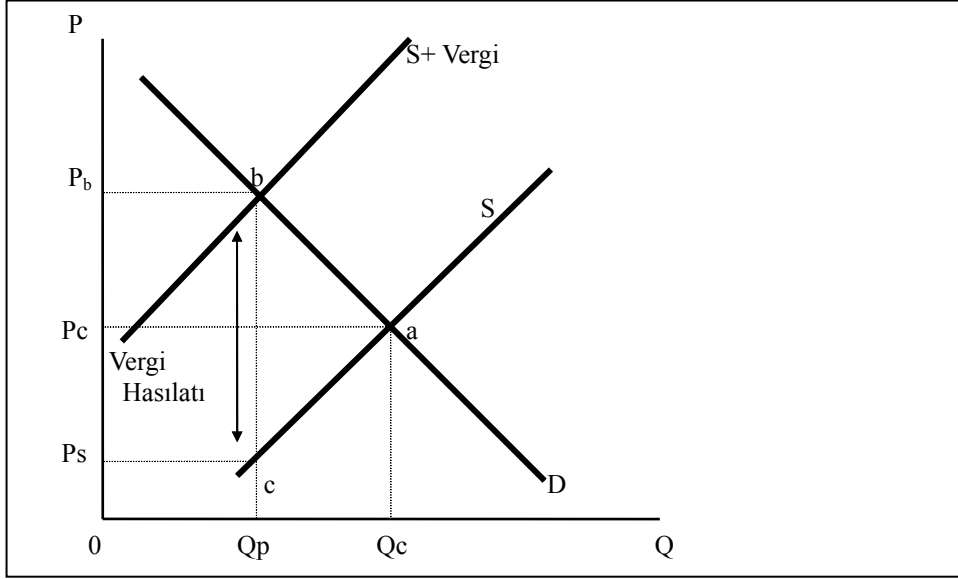

Şekil 8. Yasak Mallar Piyasası

Yasak olmadan önce ilaç talebi D, arz S'dir. Tüketilen miktar Q_c , fiyat P_c 'dir. Yasakla birlikte, satış yasadışıdır. Bu durumda arz CBC kadar azalır, talep CBC kadar düşmektedir. $CBC_S = CBC_D$ durumunda fiyat değişmemektedir.

Buna rağmen yasadışı biçimde ticareti yapılmaktadır. Yasal durumda tüketim artmaktadır. Yasaklandığında ise cezai durumlar nedeniyle (CBC) maliyet artmaktadır. Bu durumda arz eğrisi $S+CBC$ dir. Yine cezai durumlar nedeniyle talep CBC kadar düşmektedir. Talep $D-CBC$ olacaktır. Sonuçta tüketilen miktar azalmakta, fiyat değişmemektedir.

Şimdi yasaklama yerine, alım satımını serbest bırakma, buna karşın yüksek vergileme durumunda ortaya çıkabilecek olası gelişmeleri görelim. (**Şekil 9**)

Şekil 9. Serbest Bırakma ve Vergileme

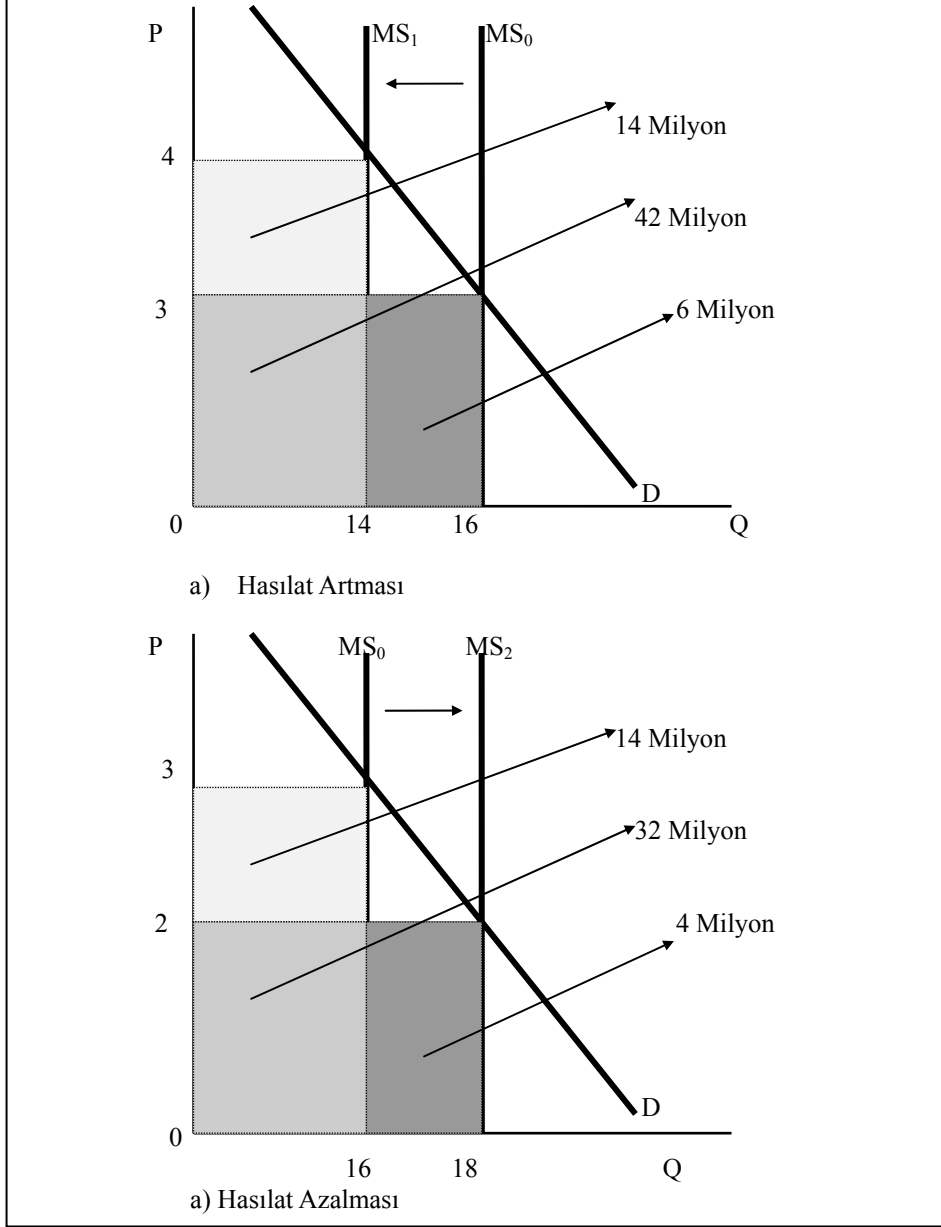
Değer yargısı sorunları bir yana, büyük oranda bir vergi alındığında, denge Q_p 'de gerçekleşmektedir. P_b $b a C P_s$ alanı kadar vergi hasılatı elde edilmektedir.

5. Çiftçi Hasılatının Stabilize Edilmesi

Arz eğrisinin esnek olmaması nedeniyle çiftçinin hasılatı dalgalıdır. Çünkü hasat (üretim) ve fiyatlar değişkendir. Güneş, yağmur, hava sıcaklığı ve iklim üretim üzerine etkilidir.

İlk önce fiyatlar üzerine her hangi bir düzenlemenin olmadığı durumu inceleyelim (**Şekil 10**).

Tarım kesiminde, arz eğrisi (MS) tam esneksizdir. Normal durumda arz eğrisi (MS_0) olsun. Kötü hava koşullarında üretim düşmesine karşın, (MS_0 , MS_1 'e kayar) hasılat artmaktadır. Çünkü fiyatlar artmaktadır. **Şekil 10a'da** hasılat artışı $14-6=8$ milyon TL dir.

Şekil 10. Hasat, Fiyatlama ve Hasılat

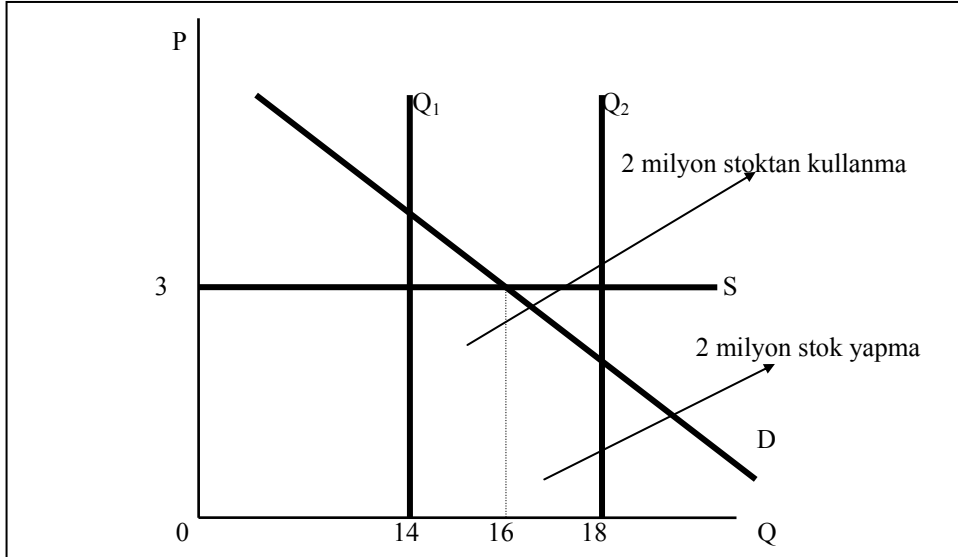
Şekil 10b'de üretim artışının sonuçları görülmektedir. Üretim artmasına karşın, MS_0 MS_2 'ye kaydığında, hasılat $16-4=12$ milyon TL azalmaktadır. İstikrarı sağlamak için iki yoldan söz edilebilir;

a) stoklama,

b) fiyat ve hasılatı istikrarlı kılan kurumlaşma.

Birinci yol stoklamadır (Şekil 11). Buna göre arzı 16 da tutmak yoluyla fiyatlar 3 dolayında tutulabilir. Stoklamanın nedeni arz edilen miktarın üretilen miktara eşit olmamasıdır. Bu durumda fiyatların düşeceği veya artacağı beklentisine bağlı olarak stoklama yapılır. Yani fiyat tahminleri öne çıkmaktadır. Spot piyasa fiyatı ve beklenen fiyatlar ayrımı önemlidir. Bugünkü fiyat, beklenen fiyattan daha fazla ise stoktan arza ilave yapılır. Bugünkü fiyat beklenen fiyattan daha düşük ise stoğa ilave yapılır. Stoklama yolu genellikle spekülatif piyasalarda gerçekleşir. Spekülatör, kendi tüketim ihtiyacı için mal satın almayan gelecekte daha yüksek fiyatta satıncaya kadar malı elinde tutan kimsedir. Spekülatör cari arzı azaltır ve gelecekte de arzın sınırlı olacağını düşünür.

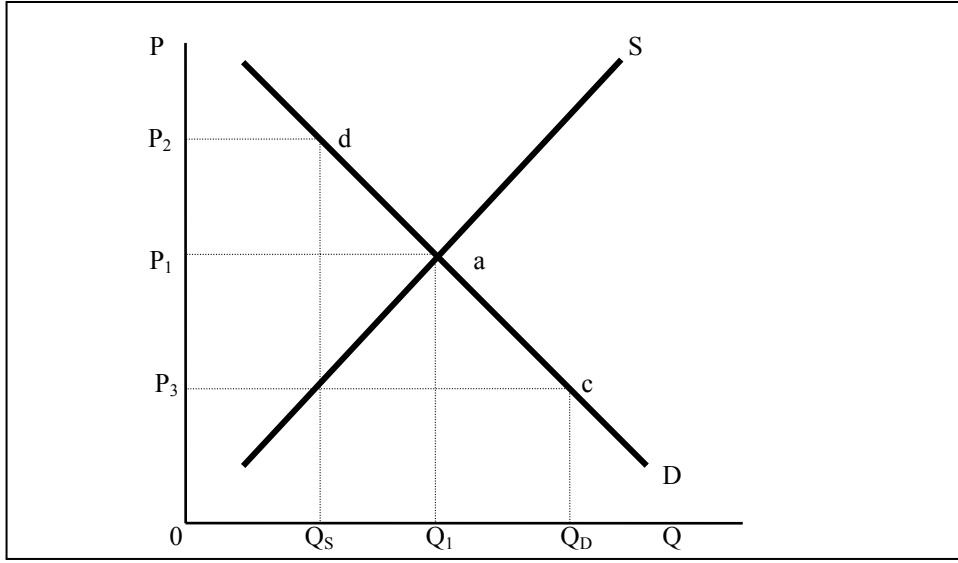
İkinci yol, doğrudan çiftçinin hasılatını istikrarlı kılan birimlerce yapılır. Burada yapılan, fiyat dalgalanmalarını sınırlandırmaktır. Bu yolla çiftçi hasılatı istikrarlı kılınmaktadır. Fakat genellikle, fazlalıklar gerçekleşir. Yani fiyatın istikrarlı kılınması, talepten bağımsız üretim artışlarına neden olmaktadır.

Şekil 11. Stoklama

5.1. Taban Fiyat ve Kıtlık Sorunu

Taban fiyatın piyasa fiyatından yüksek olduğu durumda, üretim fazlası gerçekleşmektedir. Tersi durum, taban fiyatının piyasa fiyatının altında olmasıdır. Böyle bir durumda ise kıtlık sorunu ortaya çıkmaktadır.(Şekil 12)

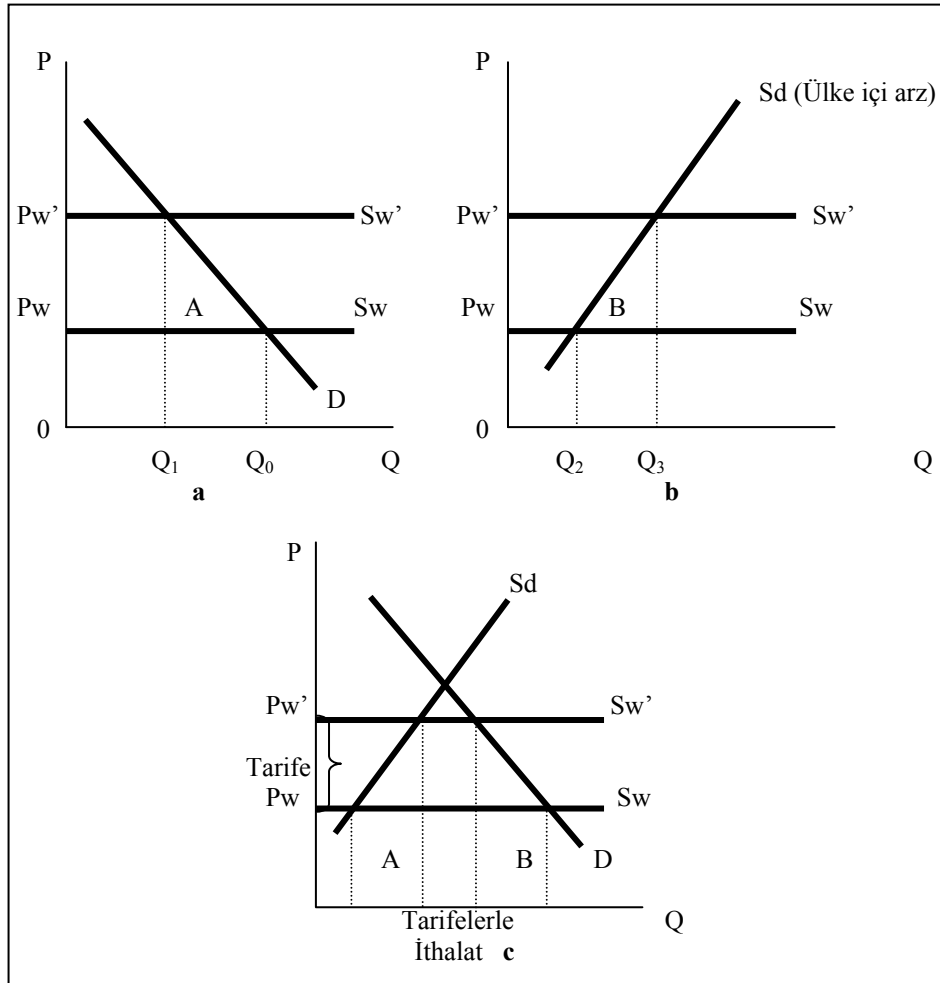
Şekil 12. Taban Fiyat ve Kıtlık Sorunu

Piyasa fiyatı P_1 iken, P_3 taban fiyat uygulanması durumunda, arz Q_s , talep Q_D 'dur. $Q_D - Q_s$ kadar talep fazlası vardır. P_2 fiyatı vermeye hazır kimseler vardır. Yani karaborsa ortaya çıkmaktadır. Karaborsa dışında, yasal sınırlar içinde kalan ilginç sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bu tepkileri aşağıdaki ana noktalarda toplayabiliriz;

- a) Önce gelene hizmet,
- b) iltimas ve ayrımcılık,
- c) ürün kalitesini azaltmak,
 1. Maliyeti düşürerek (kalitesiz üretim) arzı artırmak,
 2. Kalitesiz olduğu için talebin azalması.
- d) Bir şey satın alabilmek için, yanına başka bir şey satın alma koşulu getirmektir. Taban fiyattan malı alabilmek için yanına başka mal almayı zorunlu kılmaktır.

6. İthalat Tarifeleri

Tarifeler, ithalat üzerine konan vergilerdir. Tarife sonucunda malın fiyatı, tarife kadar yükselmektedir. Böylece ithalat azalmaktadır. Tarifelerde amaç, ülke içi üretimi teşvik etmek, ithalatı azaltmaktır.

Şekil 13. İthalat ve Tarifeler

Şekil 13'de Sw dünya arzı, S_d ülke içi arz, D ülke içi taleptir. Şekil 13a'da tarife sonucu arz eğrisi Sw 'den Sw' 'ye kaymaktadır. Bu durumda

fiyatlar P_w 'den P'_w ' ye kayacaktır. Tarife, $t = P'_w - P_w$ dir. A kadar boşa giden kayıp vardır.

Şekil 13b'de yükselen fiyatlarda ülke içi üreticilerin arzı Q_2 'den Q_3 'e çıkmaktadır. B kadar aşırı üretim söz konusudur. B kadar boşa giden kayıp vardır.

Toplam kayıp **Şekil 13c**'de $A+B$ toplamına eşittir.